

4. Maksymenko S. D., Zahal'na psykholohiya: Pidruchnyk / Za red. S.M. Maksymenka. – K: Forum, 2000. – 543s.
5. Serhiyenko Ye. A. Pryroda sub"yekta: ontohenetychesky aspekt. V kn.: Problema sub"yekta u psykholohichniy nautsi. / Ye. A. Serhiyenko – M., 2000.
6. Yadov V. A. Sotsiolohichne doslidzhennya: metodolohiya, prohrama, metody. / V. A. Yadov – M., 1987.
7. Hol'peryn P.Ya. Rozvytok doslidzhen' formuvannya rozumovykh diy // Psykholohichna nauka u SRSR (u dvokh tomakh). – M., 1959. – t. 1.

Резюме. В статье актуализирована проблема психологических особенностей развития профессионального мышления психологов-практиков и психологов-теоретиков; очерчены их основные отличия и смежности в формировании профессионального мышления.

Ключевые слова: профессиональное мышление, психолог-практик, психолог-теоретик, психологические знания, умения, профессиональная деятельность, мотивация, развитие.

Summary. The article presents the problem actualized psychological characteristics of professional thinking practicing psychologists and psychologists theorists; outlines the main differences and their adjacency in the formation of professional thinking

Key words: profesiyne mislennya psychologist practitioner, psychologist and theorist psihologichni knowledge vmynnya, profesiyna diyalnist, motivatsiya, rozvytok.

УДК 159.923.2

В.В. НАЗАРЕВИЧ, В.В. КОРОТУН

ВИКОРИСТАННЯ МАЛЮНКОВИХ ТЕХНІК ПСИХОТЕРАПІЇ ДЛЯ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Стаття розкриває основні різновиди самоідентифікації студентів, чинники що впливають на неї, та показує як відображаються у малюнку прагнення студентів навчатися, їх орієнтація на професію, наполегливість у засвоєнні знань, рівень навчальної активності, мотивація на додаткові знання.

Також, автор проводить експериментальний аналіз малюнкових технік психотерапії, за допомогою яких студенти відображають власну ідентичність і неповторність.

Ключові слова: самоідентифікація, ідентичність, особистісна самоідентифікація, соціальна самоідентифікація, студент, студентство.

Актуальність наукової статті. Розглядаючи категорію студентства як окрему вікову групу варто зазначити, що в більшій мірі особливості протікання їхнього віку відбуваються саме в умовах навчання у ВНЗ, оскільки саме навчання на цьому етапі вікового розвитку є провідним видом діяльності і разом з тим головною соціальною ситуацією розвитку. Головним психічним новоутворенням студентів є становлення їх самосвідомості. Крім того, саме в цей період відбувається становлення власного світогляду особистості, її особистісне та професійне самовизначення, а також формування головного утворення самосвідомості – «Я-концепції». Важливим механізмом і результатом формування цілісності особистості студента, як майбутнього професіонала, є самоідентифікація та ідентичність. Під ідентифікацією розуміють процес співставлення, порівняння одного об'єкта з іншим на основі якоїсь певної ознаки або властивості, в результаті чого відбувається встановлення їх схожості або відмінності; це емоційно-когнітивний процес неусвідомленого ототожнення суб'єктом себе з іншим суб'єктом, групою, певним зразком. Ідентифікація є процесом соціалізації індивіда, який впливає на розвиток його самосвідомості. Самоідентифікація є також важливою умовою становлення і збереження ідентичності людини, однак, на відміну від процесу ідентифікації, де людина порівнює себе з іншими, у процесі самоідентифікації відбувається співвіднесення себе з самим собою. В результаті цього формується уявлення про себе як самототожної, унікальної особистості. Результатом самоідентифікації є формування «Образу Я» людини [1].

Самоідентифікація у всіх її проявах (як особистісна, так і соціальна) виступає найважливішою детермінантою становлення і збереження цілісності особистості, тому що людина, яка не усвідомлює своєї ролі у системі соціальних відносин (за статтю, віком, громадянською, етнічною, територіальною, професійною приналежністю) позбавлена будь-яких підстав не тільки своєї орієнтації в суспільстві, але й цілеспрямованого визначення життєвих стратегій [2].

Аналіз попередніх досліджень свідчить про те, що питанням самоідентифікації особистості приділялась значна увага. Поняття ідентифікації і самоідентифікації розкривається в працях Р.Л. Кричевського, О.Н. Дубовської, М. Драганова, М.М. Обозова, В.А. Ядова, С.Г. Климової, Т.З. Козлової, Т.С. Резник, Ю.М. Резника, Л.Г. Іоніна, Н.А. Шматко, Ю.Л. Качанова, С.А. Макеєва, С.Н. Оксамитної, О.В. Швачко, В. Матусевича, І.І. Старовойтової та ін. Вони підкреслюють широке застосування цих понять у різних науках і як пізнавальний прийом, і як статусно-рольове визначення і самовизначення особистості в стратифікованому соціумі.

Значний внесок у розвиток теорії і методології дослідження соціальної ідентифікації вносять російські (А.Г. Здравомислов, Н.М. Лебедева, Т.Г. Стефаненко, В.В. Рязанцев і ін.) і українські (М.О. Шульга, Б. Попов, І. Прибиткова, К.В. Коростеліна, І.Ф. Кононов) учені, що вивчають формування етнічної самосвідомості особистості. Загалом, питаннями професійної самоідентифікації та особливостями самосвідомості фахівців різних професій займалися такі вчені як Агєєв В.С., Еріксон Е., Зливков В.Л., Іванова О.М., Кривоконь Н.І., Макаренко П.В., Маркова А.К., Панок В.Г., Чабан Л.М., Чепелева Н.В., Ядов В.А. та інші [2].

Мета: Виявлення особливостей самоідентифікації студентства за допомогою малюнкових технік психотерапії

Завдання:

1. Дослідити сутність та структуру самоідентифікації як засобу самовизначення студентів;
2. Визначити специфіку самоідентифікації студентства;
3. Експериментальний аналіз психологічного відображення само ідентифікації студентів в малюнках.

Самоідентифікація – усвідомлення людиною своєї приналежності до конкретної суспільної групи, спільноти, страти [3]. Кожна людина має власні характерні риси, що відрізняють її від інших людей. Усвідомлення, виокремлення цих якостей, свого неповторного “Я” і є предметом особистісної самоідентифікації. Соціальна самоідентифікація виступає як основа для визначення життєвих стратегій у взаємовідносинах із соціальним оточенням. У процесі соціальної самоідентифікації особистість усвідомлює своє становище в суспільстві, визначає тип соціальних взаємозв'язків.

Самоідентифікація як психологічний механізм формування ідентичності виконує досить важливі функції: відбір нових особистісних та соціальних цінностей в структуру ідентичності; переструктурування ідентичності відповідно до особливостей нових елементів, що увійшли до її структури; визначення індивідом значення та цінності нових елементів ідентичності та співставлення їх з попередніми соціальними цінностями, що також входять до структури ідентичності. Таким чином, самоідентифікація забезпечує стабілізуючу і водночас перетворюючу функцію соціалізації, оскільки в такий спосіб змінюється ієрархія соціальних пріоритетів у структурі ідентичності [4].

Негативна чи позитивна самоідентифікація може кардинальним чином впливати на поведінку людини. Відсутність у людини достатньої ідентичності, що базується на ототожненні себе з негативним іміджем, може сприяти розвитку у нього різноманітних видів негативної поведінки, яке в свою чергу може характеризуватися порушенням міжособистісних стосунків з виникненням переважного спілкування з світом речей, замінюючим світ людей, що приводить до такої людини до прагнення отримувати задоволення способами, виключаючи ми інтраперсональні контакти, які людина вважає для себе недоступними

Механізми особистісної і соціальної самоідентифікації настільки взаємопов'язані в дійсності, що їх роздільно можна розглядати тільки в процесі теоретичного аналізу, штучно абстрагуючись від однієї з цих сторін.

Соціальна самоідентифікація студентів у дійсному часі характеризується багатовекторністю, що означає самовизначення особистості одночасно в етнічному, громадянському, професійному статусах [1].

Особистісна самоідентифікація – мислене приєднання себе до певного соціального типу людей, ототожнення себе з ним. Підставою для такого ототожнення виступає думка людини про наявність у неї відповідної якості, тобто судження за типом “Я добра”, “Я справедлива”, “Я працьовита” та ін. Будучи продуктом самопізнання і самооцінки своїх особистих якостей, особистісна самоідентифікація визначає емоційний тонус індивіда (почуття впевненості чи самоприниження), орієнтує на самовиховання, створює духовні передумови для соціальної самоідентифікації особистості, тобто розуміння своєї інтеграції у певні соціальні групи людей, що володіють такими ж моральними і діловими якостями. Коли молода людина говорить “Я – студент”, то, мабуть, під цим мається на увазі не тільки формальна приналежність до спільноти, але й володіння особистими якостями, загальними для даної соціальної групи

Особистісна самоідентифікація студентства має ціннісно-ієрархічну структуру. З одного боку, вона відображає соціально-вікову специфіку студентства як соціального шару, з іншого боку – неоднакову цінність для індивіда окремих якостей особистості. Вибіркове ставлення до власних особистісних якостей спрямовується у свідомості студентів ключовими потребами і можливостями людини для їхнього задоволення. Вони пріоритетне значення віддають однім рисам особистості, відводячи іншим менш важливу роль. Тому визначну роль у навчально-виховному процесі здобуває формування сутнісного ядра культури, що детермінує цілісність особистості. Таким ядром повинна стати інтелігентність майбутнього фахівця, незалежно від роду його занять в усьому подальшому житті

Проблема особистісної самоідентифікації студента заслуговує на особливу увагу не тільки з теоретичного, але й з практичного боку, оскільки він є специфічним об'єктом виховного впливу в освітній системі і характер самооцінки, що визначає рівень його психічного самопочуття, істотно впливає на сприйняття студентом ситуації, яка складається не тільки у вищій школі, але й в суспільстві в цілому. Задача виховного процесу – становлення, формування і зміцнення особистісної самоідентичності як результату самоідентифікації, що визначає собою поєднання “природного” розвитку особистості фахівця і “штучного” цілеспрямованого виховного впливу викладача, який використовує мистецтво педагогічної майстерності, оскільки людина створює себе, насамперед сама, при тому чи іншому впливі соціального оточення [1].

Експериментальний аналіз проводився в молодіжному середовищі, що забезпечує вивчення відображення само ідентифікації студентів в малюнку.

Метою опитування є встановлення, як відображається у малюнку прагнення студентів навчатися, їх орієнтація на професію, наполегливість у засвоєнні знань, рівень навчальної активності, мотивація на додаткові знання.

Для проведення дослідження було використано анкету «Професійне самовизначення студентів» та методика Р. Бернса «Автопортрет».

При аналізі анкетування досліджуваних було встановлено, що близько 40 % студентів навчаються, тому що усвідомлюють, що без диплому про вищу освіту, важко чого-небудь досягнути у житті; 33% мають бажання вчитися, тому що прагнуть стати високоосвіченими фахівцями, професіоналами у своїй справі; 17 % студентів здобувають вищу освіту, бо бажають стати культурними людьми, інтелігентами, розвинути свої здібності; 11 % стимулює бажання пожити цікавим студентським життям (рис.1).

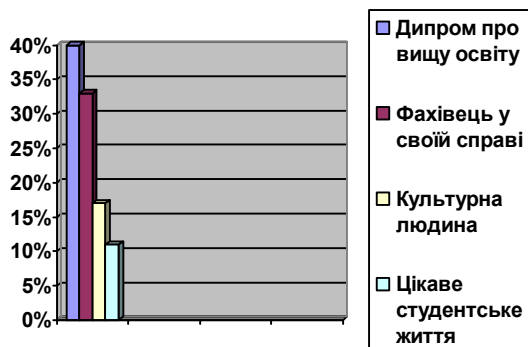

Рис.1 Мета навчання студентів

Близько 60 % студентів дуже подобається вибрана ними спеціалізація, 20 % сумніваються у своєму виборі, 10 % не подобається вибрана професія, а ще 10 % важко сказати, чи влаштовує їх вибрана професія.

Рівень активності засвоєння знань у близько 10 % студентів є відмінним, 60 % стверджують що їх прагнення засвоювати знання є середнім, а 30 % вважають його низьким (рис.2).

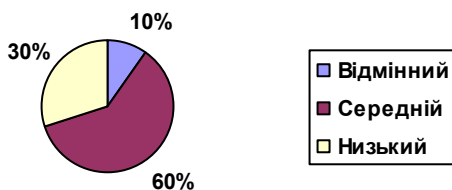

Рис. 2 Рівень активності засвоєння знань

Високою мотивацією на оволодіння додатковими знаннями володіють лише 20 % опитаних, 70 % студентів вважають, що мотивація є середньою, а близько 10 % узагалі не займаються додатково.

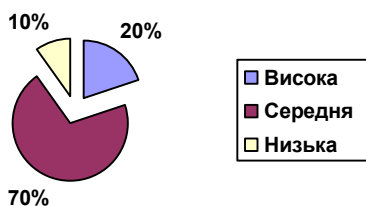

Рис. 3 Мотивація на оволодіння додатковими знаннями

Високою наполегливістю у засвоєнні знань володіють 60 % студентів тоді як у 40 % вона знаходиться на низькому рівні (рис.3-4).

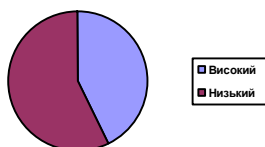

Рис. 4 Рівень наполегливості у засвоєнні знань

Наступним завданням дослідження було встановлення, як відображається самоідентифікація студентів у малюнку. Для його виконання було використано методіку Роберта Бернса «Автопортрет». У результаті було встановлено, наступні закономірності:

- у студентів з високим бажанням навчатися, які прагнуть стати професіоналом у своїй справі, голова на малюнку відносно тіла є збільшеною, що свідчить про їх високі інтелектуальні і соціальні амбіції;
- у студентів, яким дуже подобається вибрана ними спеціалізація, малюнок насичений деталями пов'язаними з обраною ними професією;
- студенти у яких основним мотивом навчання є бажання пожити цікавим студентським життям, зображують себе у гуртожитку, або у колі друзів;
- у 60 % відсотків опитаних високий рівень тривожності, який проявляється у сильному натиску, заштрихованому волоссі, частому стиранні і перемалюванні, який вони пов'язують у відведення невеликої кількості годин на виконання великого обсягу роботи
- студенти які, володіють високою та середньою активністю і наполегливістю у засвоєнні знань зображують себе, або в центрі, або посередині аркуша паперу;
- у студентів, що впевнені у виборі своєї спеціальності, на малюнку присутні певні ознаки демонстративності (велика увага волоссю, макіяж і прикраси, одяг детально промальований);
- у студентів, які орієнтовані на отримання додаткових знань, участь у різноманітних конференціях, семінарах, руки на малюнку є довгими та сильними, що означає їх амбіційність, утягнутість у події зовнішнього світу;

Висновки. Підводячи підсумки, даної роботи можна сказати, що малюнок є універсальним способом вивчення самоідентифікації студентів, який допомагає з'ясувати такі її аспекти, які неможливо діагностувати за допомогою стандартизованих опитувальників, але одночасно він є і способом психотерапії, який допомагає зняти людині психологічну напругу і розслабитися.

Список використаних джерел

1. Гребенюк М.О. Професійна самоідентифікація студентів в умовах навчання у ВНЗ [Текст] / матеріали міжвуз. наук.-прак. конф. (Київ, 21 травня 2010 р.). – К.: Київ. нац. ун-т внутр. Справ, 2010. – С. 120–134.
2. Стояно О.О. Самоідентифікація студентства як процес самовизначення особистості в сучасному суспільстві: Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / О.О. Стояно ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2004. – 19 с.
3. Психологічний словник [уклад. В. П. Зінченко, Б. Г. Мещерякова]. – 2-е вид., оновл. – М.: Педагогіка Прес, 1997. – 340 с.
4. Радіонова Г. Самоідентифікація особистості в умовах інформаційного суспільства // Науковий вісник Чернівецького університету. [збірник наукових праць]. – Випуск 414-415. – С.19-22.

References

1. Hrebenyuk M.O. Profesiynna samoidentyfikatsiya studentiv v umovakh navchannya u VNZ [Tekst] / materialy mizhvuz. nauk.-prak. konf. (Kyiv, 21 travnya 2010 r.). – K.: Kyiv. nats. un-t vnutr. Sprav, 2010. – S. 120–134.
2. Stoyano O.O. Samoidentyfikatsiya studentstva yak protses samovyznachennya osobystosti v suchasnomu suspil'stvi: Avtoref. dys. kand. filosof. nauk: 09.00.03 / O.O. Stoyano ; Pivdenoukr. derzh. ped. un-t im. K.D.Ushynskoho. – O., 2004. – 19 s.
3. Psykholohichnyy slovnyk [uklad. V. P. Zinchenko, B. H. Meshcheryakova]. – 2-e vyd., onovl. – M.: Pedagogika Pres, 1997. – 340 s.
4. Radionova H. Samoidentyfikatsiya osobystosti v umovakh informatsiynoho suspil'stva // Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu. [zbirnyk naukovykh prats']. – Vypusk 414-415. – S.19-22.

Резюме. Стаття розкриває основні різновидності самоідентифікації студентів, фактори що впливають на неї, і показує як отримуються в малюнку стремління студентів навчатися, їх орієнтація на професію, наполегливість в усвоєнні знань, рівень навчальної активності, мотивація на додаткові знання.

Також, автор проводить експериментальний аналіз рисуночних технік психотерапії, з допомогою яких студенти демонструють власну ідентичність і неповторність.

Ключові слова: самоідентифікація, ідентичність, особистісна самоідентифікація, соціальна самоідентифікація, студент, студентство.

Summary. The article focuses on the main types of students' identification, factors affecting it as well as shows students' desire for studying, their professional orientation, persistence in learning, the level of educational activity, motivation for additional knowledge.

Author conducts an experimental analysis to the picture of technique of psychotherapy by which students represent an own identity and uniqueness.

Key words: identification, identity, personal identity, social identity, undergraduate, students.

УДК 378.147

Н.В. ПІКУЛА

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ НА ЕТАПІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У публікації автор здійснює аналіз сутності поняття «методична культура студентів» та теоретично обґрунтовує шляхи її формування у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Розкриває роль навчальних дисциплін у формуванні методичної культури студентів-педагогів, наголошує на важливості розвивального, активного навчання з використанням діалогової взаємодії.

Ключові слова: методична культура студентів, шляхи формування методичної культури, види професійної діяльності, методичні задачі, навчальні ситуації, діалогова взаємодія.

Постановка проблеми. Перетворення в економічній та духовній сфері нашої країни підвищують роль культурних факторів суспільного розвитку. За таких умов виникає потреба в освіченому, інтелектуальному вчителю, здатному до інноваційної творчої діяльності.

Вища педагогічна освіта спрямована на засвоєння студентом гуманістичних цінностей обраної професії, максимальне використання виховного і розвиваючого потенціалу навчальних дисциплін, залучення учнів в різні види культуротворчої діяльності, створення емоційно-моральної атмосфери міжособистісного спілкування тощо. Відповідно, це, вимагає від майбутнього вчителя професійної мобільності, широкого наукового кругозору, пошуку дидактичних технологій, адекватних сформованій в освіті ситуації. Саме тому, навчання студентів-педагогів методиці викладання шкільних дисциплін не повинно носити вузький характер, а формувати знання в культурологічному напрямку, тобто методичну культуру майбутніх вчителів.

Оволодіння методичною культурою в процесі професійної підготовки для студентів, орієнтованих на роботу в початковій школі, має особливе і досить важливе значення. Адже, їх майбутня професія передбачає одночасно вести кілька предметів з урахуванням різних методик навчання, тенденцій інтеграції та спеціалізації в науці.

Аналіз актуальних досліджень. Феноменологія культури вчителя знайшла своє відображення у працях дослідників: О. Барабанщикова, В. Беспалько, Є. Бондаревської, В. Гриньової, Л. Нечипоренко, А. Овчиннікової, І. Пальшкової, В. Радула, Т. Сидоренко, та ін. Ученими розкрито зміст, механізми, тенденції та умови формування окремих її складових: духовної культури (І. Бех, Б. Братусь, В. Зінченко, Б. Нечипоров), методологічної (І. Зязюн, О. Ходусов), морально-етичної (Є. Богданов, Е. Гришин, Є. Силаєва), комунікативної (О. Мудрик), тощо. Однак проблема формування методичної культури майбутнього вчителя початкових класів, на етапі сьогодення, залишається не дослідженою.

Мета статті. Метою даної публікації є аналіз сутності поняття «методична культура студентів» та теоретичне розкриття шляхів її формування у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Методична культура студентів виступає як діалектична єдність загального, особливого і одиничного, де загальне є культура особистості, яка інтегрує в собі загальнолюдські цінності, соціальні норми, відносини і способи діяльності. В якості особливого вона несе в собі своєрідність професійно-педагогічної культури, а в якості одиничного – методична культура є індивідуально своєрідний спосіб створення навчальної ситуації майбутнім учителем, в якій його ідея, тобто те, що він представляє і висловлює, стає предметом дитячого пошуку [6].

Формування методичної культури студентів це складний та багатогранний процес який триває протягом всього періоду навчання у вищій школі та потребує моральних, вольових та дієвих зусиль зі сторони студента. З метою ефективного формування методичної культури студентів у процесі професійної підготовки, діяльність, яку вони здійснюють повинна носити багатофункціональний характер: аналітичний, який полягає у вивченні та аналізі досвіду роботи вчителів; діагностичний – має на меті вивчення учнів, діагностику рівня їх розумового, морального розвитку; проектувальний – розробка планів-конспектів уроків; конструктивний полягає в організації та проведенні різноманітних форм і видів навчально-виховної діяльності; контрольньо-оцінний – аналіз і оцінка результатів тестування з предмета, контрольних і різних видів самостійних творчих робіт учнів; рефлексивний – аналіз своєї діяльності та поведінки, досягнень і труднощів, особистісних якостей в період навчання і практики; дослідницький характер діяльності, який має на меті організацію експериментальної роботи, збір матеріалу для курсових і дипломних робіт, тощо. Висока активність студентів у таких видах діяльності є досить важливою для формування їх методичної культури, оскільки сприяє розвитку всіх її структурних компонентів (ціннісно-мотиваційного, когнітивного, операційно-діяльнісного, творчого та рефлексивного) [3, с.5].

Висока роль у формуванні методичної культури студентів належить навчальним дисциплінам, які вивчають студенти в процесі своєї професійної підготовки. Так дисципліни загальнокультурного блоку (філософія, культурологія, математика, інформатика та ін.) формують цілісне уявлення про світовий культурний простір, закладають основи світогляду майбутнього вчителя та формують загальну культуру особистості, яка